כפר עולמי · יחידה 4: אוכלוסייה במרחב משתנה · חוברת קטנה

פירמידת גילים

מהדורה למורה · תשובות לשלוש הרמות: בסיסי · ז׳ רגיל · מתקדם

התשובות מופיעות ראשונות. אחריהן: מהלך שיעור מוצע, הצעות לבידול, משחקים לשיעור ופרטים לוודא.

תשובות – רמה בסיסית

חלק א׳ 1 – התאמה	תשובה
1. פירמידת גילים	ה
2. אוכלוסייה צעירה	א
3. אוכלוסייה מזדקנת	ב
4. אוכלוסייה תומכת	ג
5. אוכלוסייה נתמכת	ד

חלק א׳ 2 – השלמה	תשובה
1. מענק כסף על לידת תינוק.	עידוד ילודה
2. קצבת זקנה שמקבלים בכל חודש.	קצבה
3. סבא שיצא לפנסיה.	גיל פרישה

חלק ב׳ – שאלה	תשובה	הסבר
1. מי נמצא בבסיס של פירמידת הגילים?	ב. הילדים	הצעירים ביותר נמצאים למטה.
2. איך נראית פירמידה של מדינה צעירה?	א. בסיס רחב וקודקוד צר	יש בה הרבה ילדים ומעט זקנים.
3. מי שייך לאוכלוסייה התומכת?	ג. המבוגרים שעובדים	המבוגרים עובדים ומפרנסים את כולם.
4. מי שייך לאוכלוסייה הנתמכת?	ד. ילדים וזקנים	ילדים וזקנים צריכים עזרה וטיפול.
5. מה צריכה מדינה עם הרבה ילדים?	א. הרבה בתי ספר	הרבה ילדים צריכים הרבה גנים ובתי ספר.

נכון / לא נכון	תשובה	הסבר / תיקון
1. בפירמידת גילים הזקנים נמצאים למעלה.	נכון	נכון, המבוגרים ביותר נמצאים בקודקוד.
2. במדינה מזדקנת יש הרבה ילדים ומעט זקנים.	לא נכון	במדינה מזדקנת יש מעט ילדים והרבה זקנים.
3. ילדים הם חלק מהאוכלוסייה הנתמכת.	נכון	נכון, הם צריכים חינוך, בריאות וטיפול.
4. מדינה עם הרבה זקנים לא צריכה רופאים.	לא נכון	מדינה עם הרבה זקנים צריכה עוד רופאים ומטפלים.

חלק ג׳ – שאלה	תשובה לדוגמה
1. מה צריכה מדינה עם הרבה זקנים? כתבו שני דברים.	היא צריכה עוד רופאים ומטפלים, וגם בתים עם מעלית ונגישות.
2. למה ההורים שעובדים נקראים תומכים?	הם נקראים תומכים כי הם מרוויחים כסף ומפרנסים את הילדים ואת הסבים.

כרטיס יציאה: ציירו פירמידה של מדינה צעירה. · מי שייך לאוכלוסייה התומכת? · מי שייך לאוכלוסייה הנתמכת? — מצופה תשובה קצרה שמשתמשת במושג אחד לפחות.

תשובות – רמת ז׳ רגילה

חלק א׳ 1 – התאמה	תשובה
1. פירמידת גילים	ה
2. אוכלוסייה צעירה	א
3. אוכלוסייה מזדקנת	ו
4. אוכלוסייה תומכת	ד
5. אוכלוסייה נתמכת	ג
6. גיל פרישה	ב

חלק א׳ 2 – השלמה	תשובה
1. מענק כסף על לידת תינוק.	עידוד ילודה
2. קצבת זקנה שמקבלים בכל חודש.	קצבה
3. סבא שיצא לפנסיה.	גיל פרישה
4. תלמידי בית ספר וסבים בפנסיה.	אוכלוסייה נתמכת

חלק ב׳ – שאלה	תשובה	הסבר
1. מהם גבולות הגיל של האוכלוסייה התומכת?	ב. 15–64	הבוגרים בני 15– 64הם הקבוצה התומכת.
2. איזו צורה מתאימה למדינה מפותחת עם אוכלוסייה מזדקנת?	ד. בסיס צר וקומות עליונות רחבות	מעט ילדים והרבה קשישים יוצרים בסיס צר.
3. מה המשמעות של ״כל עובד נושא על גבו יותר אנשים״?	א. יש יותר נתמכים לכל תומך	כשיש הרבה ילדים וקשישים, כל עובד מממן יותר אנשים.
4. איזו דרך התמודדות מתאימה למדינה מזדקנת?	ג. קליטת עובדים ממדינות אחרות	עובדים מבחוץ משלימים את המחסור בצעירים.
5. מה האתגר העיקרי של מדינה עם אוכלוסייה צעירה מאוד?	ב. צורך בעוד בתי ספר, עבודה ומזון לאוכלוסייה שגדלה מהר	אוכלוסייה צעירה גדלה מהר וזקוקה לשירותים רבים.

נכון / לא נכון	תשובה	הסבר / תיקון
1. רוחב כל קומה בפירמידה מראה את אחוז התושבים בקבוצת הגיל.	נכון	נכון, קומה רחבה פירושה אחוז גבוה.
2. קשישים הם חלק מהאוכלוסייה התומכת.	לא נכון	קשישים הם חלק מהאוכלוסייה הנתמכת.
3. העלאת גיל הפרישה היא דרך להתמודד עם הזדקנות.	נכון	נכון, אנשים עובדים יותר שנים ויש יותר תומכים.
4. בעולם כולו כמחצית מהתושבים הם קשישים.	לא נכון	בעולם כולו כעשירית מהתושבים הם קשישים.

חלק ג׳ – שאלה	תשובה לדוגמה
1. תארו פירמידה של מדינה צעירה והסבירו מה גורם לצורתה.	הבסיס רחב והקודקוד צר: נולדים ילדים רבים בכל משפחה ותוחלת החיים נמוכה יחסית, ולכן יש הרבה ילדים ומעט קשישים.
2. הסבירו את ההבדל בין האוכלוסייה התומכת לאוכלוסייה הנתמכת, ותנו דוגמה לשירות שכל אחת מהקבוצות הנתמכות צריכה.	התומכים הם בני 15– 64שעובדים ומשלמים מסים. הנתמכים הם ילדים, שצריכים בתי ספר, וקשישים, שצריכים רופאים ומטפלים.

3. בחרו מדינה מזדקנת והציעו לה שתי דרכי התמודדות. מה היתרון של כל אחת?	עידוד ילודה במענקים ובמעונות זולים – יתרון: בעתיד יהיו יותר עובדים. קליטת עובדים ממדינות אחרות – יתרון: פתרון מהיר למחסור בעובדים כבר עכשיו.

כרטיס יציאה: כתבו את שלוש קבוצות הגיל ואת הגילים שלהן. · איך נראית פירמידה של אוכלוסייה מזדקנת? · הציעו דרך התמודדות אחת למדינה צעירה. — מצופה תשובה קצרה שמשתמשת במושג אחד לפחות.

תשובות – רמה מתקדמת

חלק א׳ 1 – התאמה	תשובה
1. פירמידת גילים	ז
2. אוכלוסייה צעירה	ח
3. אוכלוסייה מזדקנת	ה
4. אוכלוסייה תומכת	ג
5. אוכלוסייה נתמכת	א
6. גיל פרישה	ו
7. קצבה	ד
8. עידוד ילודה	ב

חלק א׳ 2 – השלמה	תשובה
1. מענק כסף על לידת תינוק.	עידוד ילודה
2. קצבת זקנה שמקבלים בכל חודש.	קצבה
3. סבא שיצא לפנסיה.	גיל פרישה
4. תלמידי בית ספר וסבים בפנסיה.	אוכלוסייה נתמכת

חלק ב׳ – שאלה	תשובה	הסבר
1. מדוע הקטע מכנה את הפירמידה ״צילום רנטגן״?	ב. כי היא חושפת את המבנה הפנימי של האוכלוסייה	הפירמידה מראה מבנה שלא רואים בעין: חלוקה לגילים ולמין.
2. מהו ״יחס תלות״?	ג. היחס בין הנתמכים לתומכים	הוא מראה כמה נתמכים יש לכל עובד.
3. מהו ״חלון ההזדמנויות״ שהקטע מתאר?	א. שנים שבהן התומכים רבים במיוחד, לאחר ירידה בילודה	כשהילדים גדלים והילודה יורדת, יש הרבה עובדים יחסית לנתמכים.
4. איזו צורה מתאימה לאיטליה לפי הקטע?	ד. פעמון או כד	איטליה היא מדינה מזדקנת עם בסיס צר.
5. מדוע מדינות צעירות משקיעות במיוחד בחינוך בנות?	א. כי השכלה של נשים קשורה למשפחות קטנות יותר ולבריאות טובה יותר	השכלה מאפשרת בחירה, עבודה ותכנון ילודה.

נכון / לא נכון	תשובה	הסבר / תיקון
1. צורת הפירמידה מספרת על העבר וגם מנבאת את העתיד.	נכון	נכון, היא משקפת לידות ופטירות בעבר וקובעת כמה עובדים יהיו בעתיד.
2. יחס תלות גבוה מתקיים רק במדינות מזדקנות.	לא נכון	הוא קיים גם במדינות צעירות, שבהן רוב הנתמכים הם ילדים.
3. רובוטים לסיעוד הם דוגמה להתמודדות טכנולוגית עם הזדקנות.	נכון	נכון, הם יכולים להשלים מחסור במטפלים.

4. חלקם של הקשישים באוכלוסיית העולם הולך וקטן.	לא נכון	חלקם של הקשישים בעולם הולך וגדל.

חלק ג' – שאלה	תשובה לדוגמה
1. נתחו: מה צפוי לקרות לפירמידה של מדינה צעירה בעוד 30שנה אם הילודה תרד? תארו את השינוי ואת השלכותיו.	הבסיס יצטמק, והילדים של היום יהפכו לבוגרים, כך שאמצע הפירמידה יתרחב. יהיו הרבה תומכים ומעט ילדים – חלון הזדמנויות לצמיחה כלכלית אם יהיו מקומות עבודה.
2. האם קליטת עובדים ממדינות אחרות היא הפתרון הטוב ביותר להזדקנות? כתבו טיעון מנומק מכמה נקודות מבט.	כלכלית: משלים מיד את המחסור בעובדים. חברתית: מחייב קליטה, שפה ושילוב. מבחינת העובדים: הזדמנות לפרנסה, אך ריחוק מהמשפחה. לדעתי זה פתרון חשוב אך לא יחיד – כדאי לשלב עם העלאת גיל הפרישה וטכנולוגיה.
3. השוו בין האתגרים של מדינה צעירה לאתגרים של מדינה מזדקנת בתחומי חינוך, בריאות ותעסוקה.	חינוך: צעירה – מחסור בבתי ספר; מזדקנת – בתי ספר מתרוקנים. בריאות: צעירה – בריאות תינוקות וחיסונים; מזדקנת – מחלות זקנה וסיעוד. תעסוקה: צעירה – צריך ליצור עבודה לרבים; מזדקנת – מחסור בעובדים.
אתגר: בנו פירמידת גילים פשוטה לשלוש קבוצות עבור ישראל ועבור מדינה מזדקנת לבחירתכם (חפשו נתונים עדכניים). חשבו יחס תלות לכל אחת, השוו, וכתבו מה כל מדינה צריכה לתכנן לעשור הבא.	דוגמה: בישראל כ-28% ילדים, כ-60% בוגרים וכ-12% קשישים – יחס תלות של כ- ,0.67רובו ילדים. במדינה מזדקנת כ-13% ילדים, כ-63% בוגרים וכ-24% קשישים – יחס דומה אבל רובו קשישים. ישראל צריכה בתי ספר; המדינה המזדקנת צריכה סיעוד.

כרטיס יציאה: מהו יחס תלות? · תארו את צורת הפירמידה של מדינה במעבר. · כתבו יתרון אחד של חלון ההזדמנויות. — מצופה תשובה קצרה שמשתמשת במושג אחד לפחות.

מהלך שיעור מוצע (45 דקות)

פתיחה (5 דק׳): משחק "איש תלוי" על אחד המושגים באתר, על הלוח הכיתתי.

מושגים וקריאה (15 דק׳): כל תלמיד/ה בחוברת ברמה המתאימה; קוראים בזוגות ומסמנים את המושגים בקטע.

חלקים א׳–ב׳ (12 דק׳): עבודה עצמית, בדיקה בזוגות בעזרת המושגים.

חלק ג׳ או "חידון מהיר" (10 דק׳): שיחה על שאלה פתוחה אחת, או חידון כיתתי בקבוצות על הלוח.

סיום (3 דק׳): כרטיס יציאה ✂.

בידול בכיתה

- בסיסי: משפטים קצרים, מחסן מילים, משפטי פתיחה. אפשר לקרוא בקול ולעבוד בזוג.
- ז׳ רגיל: אותם מושגים, קטע ארוך יותר ושלוש שאלות חשיבה.
- מתקדם: קטע עשיר, השלמה בלי מחסן מילים, אתגר חוקרים.
- כל הרמות עובדות על אותם מושגים – כך אפשר לקיים דיון כיתתי משותף.

משחקים לשיעור באתר

חידון מהיר (גם במצב לוח כיתתי), איש תלוי, טריוויה ב־3 רמות, התאמת מושגים, זיכרון ומרוץ נכון/לא נכון: https://geo-z-chovrot-tiny.sites.tab.bot/

לוודא לפני השיעור

- בעולם כרבע מהתושבים ילדים (0–14) וכעשירית קשישים (65+), נתונים בינלאומיים 2024מעוגלים
- באפריקה כ-40% מהתושבים ילדים
- ביפן עשרות אלפי אנשים מעל גיל 100
- נשים חיות בממוצע כחמש שנים יותר מגברים בעולם
- באירופה כחמישית מהתושבים בני 65ומעלה
- הגיל החציוני בניז׳ר כ-15; ביפן כ-49
- ביפן כ-29% בני 65ומעלה
- בישראל כ-28% ילדים וכ-12% קשישים
- בעולם חיים כמה מאות אלפים בני 100ומעלה

